

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2002 m. spalio 19 d.

Nr. 202 (34)

Saturday supplement October 19, 2002

No. 202 (34)

120 metų nuo V. Krėvės-Mickevičiaus gimimo

Knygos *Iš šiaudinės pastogės, Zentas, Širgaila, Raganius*, drama *Šarūnas*, apsakymai *Gilšė, Bobulės vargai* ir kiti rašytojo Vinco Krėvės-Mickevičiaus kūriniai amžiams įrašyti į lietuvių literatūros klasikos sąrašą. Šiame pažymime šio savaus Lietuvos visuomenės ir politinio veikėjo, rašytojo, tautosakininko, profesoriaus 120-ąsias gimimo metines.

Vincas Krėvė-Mickevičius gimė 1882 m. spalio 19 (kai kur rašoma 17) dieną Alytaus apskr., Merkinės vlsč., Subartonių kaime, ūkininkų Juozo ir Marės Mickevičių šeimoje. Jo senelis į Subartonis buvo atsikėlęs iš Nedzingės parapijos, kur Mickevičiai buvo vadinami Krėvėmis, todėl vėliau jis pasivadino Vincas Krėvė-Mickevičius.

Mokslus pradžioje ėjo privačiai pas „daraktorių“, vėliau mokėsi Merkinės pradžios mokykloje. Petrapilyje išlaikęs 4-rių gimnazijos klasių egzaminus, V. Krėvė-Mickevičius įstojo į Vilniaus dvasinę seminariją, tačiau, neturėdamas potraukio kunigauti dėl savo pasaulėžiūros, po dvejų metų iš seminarijos pasitraukė.

Kiek privačiai pasimokęs, 1904 m. jis, Kazanėje išlaikęs egzaminus brandos atestatui gauti, įstojo į Kijevo universiteto filologijos-filosofijos fakultetą. 1905 m. revoliucija Rusijoje turėjo įtakos tolimiesiems jo mokymuisi. Dėl revoliucinių suirčių buvo laikinai uždarytas Kijevo universitetas, nes kai kurie studentai buvo įsijungę į revoliucinį judėjimą. Toliau tęsti mokslus teko vykti į Lvovą, kuris tuomet priklausė Austro-Vengrijos imperijai. Lvovo universitete V. Krėvė-Mickevičius baigė 1908 m. ir jam suteiktas filosofijos daktaro laipsnis.

Besimokydamas Lvove, jis nenutraukė ryšių su Kijevo universitetu. Iš karto po Lvovo universiteto baigimo vyko į Kijevą, kur jam buvo leista laikyti Kijevo universiteto baigiamuosius egzaminus. Už egzaminams parašytą mokslo veikalą *Indoeuropiečių tėvynė ir kilmė* jis gavo didįjį aukso medalį. Šis veikalas vėliau

buvo išspausdintas daugelyje mokslinių spaudos leidinių, o 1927 m. — atskira knygelė.

Baigęs Kijevo universitetą, V. Krėvė-Mickevičius ėmė ruošti profesūrai, tuo pačiu metu jis mokytojavo Kijevo priemiestio Sviatošino komercinėje mokykloje.

1909 metais išvyko į Kaukazą, kur buvo gavęs Baku miesto gimnazijoje rusų kalbos bei literatūros mokytojo vietą. 1911 m. baigė rašyti savo disertaciją apie Buddhos ir Pradžekabuddhos vardų kilmę, kurią sėkmingai apgynė Kijevo universitete. Besiruošdamas disertacijos gynimui, apie budizmą jis skaitė pas kaitas Baku liaudies universitete, prie kurio įsteigimo jis buvo aktyviai prisidėjęs. 1913 m. V. Krėvė-Mickevičius su teiktas Kijevo universiteto lyginamosios kalbotyros magistro laipsnis. Mokytojaudamas Baku realinėje gimnazijoje, V. Krėvė-Mickevičius aktyviai dalyvavo miesto visuomeniniame bei politiniame gyvenime, palaikė ryšius ir, esant reikalui, rėmė ten gyvenančius lietuvių pabėgėlius, kurių, vykstant I pasauliniam karui, buvo nemažai.

Jis labai džiaugėsi sužinojęs, kad Lietuvoje paskelbtas 1918 m. Vasario 16-osios Nepriklausomybės aktas, ir jau ruošėsi grįžti į Lietuvą. Tačiau Lietuvos vyriausybė paprašė jį būti Lietuvos konsulu Azerbaidžane. Šias pareigas Krėvė ėjo iki 1920 m. gegužės 15 d., iki bolševikinės Azerbaidžano okupacijos.

Grįžęs į Lietuvą, V. Krėvė-Mickevičius buvo paskirtas Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijos sekretoriumi. Tuo pačiu jis redagavo Švietimo ministerijos leidžiamą *Švietimo darbą*.

1922 m. vasario mėnesį, steigiant Lietuvos universitetą, V. Krėvė-Mickevičius ėjo į mokomojo personalo branduolį kaip slavų kalbų ir literatūros katedros ordinaras profesorius, vėliau humanitarinių mokslų ir teisės fakulteto sekretorius, 1925-1937 m. šio fakulteto dekanas.

Lietuvoje V. Krėvė-Micke-

vičius aktyviai reiškėsi visuomeninėje ir politinėje veikloje, ypač Šaulių sąjungoje, į kurią įstojo tik atvykęs į Lietuvą. Jo įstojimą įtakoją tai, kad Šaulių sąjungos steigime ir veikloje dalyvavo tuometinis Lietuvos intelektualinis elitas — žymūs visuomenės veikėjai-mokslininkai, rašytojai, teisininkai, gydytojai, inžinieriai.

1922 m. birželio 29-liepos 3 d. įvykusio LŠS visuotinio suvažiavimo metu V. Krėvė-Mickevičius buvo išrinktas Šaulių sąjungos centro valdybos pirmininku. Naujoji valdyba, su prof. V. Krėvė-Mickevičiumi prie šaknyje, turėjo daug darbo, pertvarkydama vidaus aparatą, palaikydama santykius su Krašto apsaugos ministerija, pagaliau nepaprastai energingai dalyvaudama Lietuvos valstybės ir tautos gyvenime. V. Krėvė aktyviai dalyvavo Klaipėdos sukilimo organizavime, tuo reikalu net buvo nuvykęs tartis su vokiečių kariuomenės viršininku generolu H. von Seeckt ir gavo jo pritarimą.

LŠS Centro valdybos pirmininku jis buvo perrinktas ir 1925 m. lapkričio 15-18 d. vyksiančiame LŠS visuotiniame suvažiavime.

1924 m. Sąjungos viduje dėl politinių nesutarimų kilo sumaištis. Vasario 29 d. prof. V. Krėvė-Mickevičius atsisakė ne tik pirmininko, bet ir centro valdybos nario pareigų. Kovo 12 d. iš LŠS centro valdybos išėjo ir A. Smetona, kuris šį savo žingsnį motyvavo tuo: „Šiuo prašau pranešti centro valdybai, kad aš išstojau iš jos narių skaičiaus, kadangi nesutinku su tuo lemiančiųjų partijų atstovų nusistatymu valdyboje, jog Šaulių sąjungos pirmininkas, kaip paaiškėjo dr. Staugaicio pranešimą posėdžiuose besvarstant, neturįs teisės pareikšti sąjungos organe *Trimite* savo, kaip šiaip jau pilietio, skirtingos nuomonės, prieštaraujančios politinei valdžios krypčiai, vedančiai Lietuvą dargi jos nepriklausomybės keliu“. Iš tikrųjų LŠS CV pirmininkas V. Krėvė-Mickevičius *Trimite*

Vincas Krėvė-Mickevičius apie 1954 m.

paskelbė visą eilę patriotinių įžanginių straipsnių: „Kurios keliu“ (1924 m. Nr. 173), „Tėvynės pavojus“ (1924 m. Nr. 175), „Gelbėkim savo tėvynę“ (1924 m. Nr. 176) ir kt., ne kartą nesutampanti su vyriausybės vykdoma politika. V. Krėvė-Mickevičius tvirtai palaikė ir vykdė 1922 m. suvažiavimo pareiktą bei priimtą nuostatą, jog sąjunga yra „grynai lietuviško kraujo organizacija“. *Trimite* jis rašė: „Lenkai, žydai, rusai, vokiečiai išvien eina į rinkimus. O lietuvių balsai skaldosi dar į daugybę sąrašų“ (1923 m.). Kitame įžanginiame straipsnyje rašoma: „Nemaža rusų, kurių vieni apie didelę nedalinamą, o kiti apie didelę bolševikinę Rusiją svajoja“, „Lietuviškas seimas turi būti lietuviškas seimas“. Prof. V. Krėvė-Mickevičius ir sąjungos prezidiumas dėjo daug pastangų, kad lietuviškumo dėlei, rinkimams į seimą būtų sudarytas atskiras Šaulių sąjungos sąrašas. Deja, tai nepavyko įgyvendinti. Manau, kad ir dabar kai kurie Lietuvoje gyvenantys kintataučiai svajoja ir mato Lietuvą Rusijos ar Lenkijos sudėtyje. Prof. V. Krėvė-Mickevičius teisingai įžvelgė dėl organizacijos ir seimo tautiškumo — 1940 m. birželio mėn. dauguma Lietuvoje gyvenančių rusų, žydų, lenkų, gudų okupuojamus sovietinius dalinius sutiko su sveikinimo plakatais ir geleimis.

1926 m. birželio 17-19 d. LŠS visuotinio suvažiavimo metu prof. V. Krėvė-Mickevičius vėl išrenkamas į centro valdybą, tačiau neilgam, vėl jo netenkino sąjungos vedama veikla ir politika. 1927 m. gruodžio 10-11 d. sušauktame rinktinių vadų susirinkime prof. V. Krėvė-Mickevičius pareiškė, kad „mano manymu, žalinga Lietuvai Šaulių sąjungos taktika šiuo faktinio Vilniaus atsižadėjimo momentu“. Lietuvos vyriausybė tuo metu buvo pradėjusi derybas su Lenkija, tai, prof. V. Krėvė-Mickevičiaus manymu, buvo žalinga mūsų vyriausybės pozicija Vilniaus krašto atžvilgiu. Šaulių sąjunga ir jos vadovybė buvo šių įvykių pa-

syvi stebėtoja, tai ir lėmė jo pasitraukimą iš Centro valdybos.

Politinėje veikloje V. Krėvė-Mickevičius reiškėsi kaip Tautininkų sąjungos narys, 1925 m. jis buvo išrinktas net jos pirmininku, tačiau po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo nuo tautininkų nutolo, pereidamas net tautininkų valdymo opozicijon. Ilgainiui jis nutraukė ryšius su prez. A. Smetona, su kuriuo anksčiau artimai bendravo. Savo opozicines nuotakas jis aiškiai išreiškė savo kūryboje — misterijoje *Likimo keliais*, novelėje *Migla*, apysakoje *Miglose* ir kt.

Kurį laiką prof. V. Krėvė-Mickevičius, Užsienio reikalų ministerijos paprašytas, dalyvavo SSR tautų kultūrai pažinti draugijos veikloje. Šiai draugijai priklausė ir nemažai kitų Vytauto Didžiojo universiteto profesorų.

Po Sovietų Sąjungos ultimatumo ir sovietinės kariuomenės Lietuvos įvedimo prof. V. Krėvė-Mickevičius buvo pakviestas būti naujojo ministrų kabineto pirmininko pavaduotoju ir užsienio reikalų ministru. Pasitaręs su kai kuriais politiniais veikėjais ir finansų ministro pareigas perėmusiu E. Galvanausku, jis sutiko eiti pasiūlytas pareigas (1940.06.17). Premjerui J. Paleckiu perėmus prezidento pareigas, prof. V. Krėvė-Mickevičius buvo pavesta eiti premjero pareigas. Naujojoje vyriausybėje jis su E. Galvanausku visais būdais stengėsi sulaukyti Lietuvos Nepriklausomybės ir jos ekonominės gerovės procesą. Tai nepavykus, jis ryžosi vykti į Maskvą, susitikti su SSRS komisarų tarybos pirmininku bei užsienio reikalų komisarų V. Molotovu.

Šis susitikimas įvyko 1940 m. liepos 1 d. Susitikime V. Molotovas V. Krėvė-Mickevičiui pokalbyje dėl Lietuvos ateities atvirai pareiškė, kad jau seniai Maskvos planuose buvo nutarta inkorporuoti Lietuvą į SSR sudėtį, tai ir buvo padaryta. Vėliau šį susitikimą su V. Molotovu jis lietuvių ir anglų kalba aprašė ir išspausdino

daugelyje spaudos leidinių ir JAV Kongreso sudarytos komisijos, tyrinėjusios Pabaltijo kraštų užgrobimą, darbo knygoje. Grįžęs į Lietuvą iš Maskvos, V. Krėvė-Mickevičius dar bandė ministrų kabinete neįleisti liaudies seime priimtų rinkimų įstatymą, turėjusį didelę įtaką dėl Lietuvos „laisvanoriško“ įstojimo į Sovietų Sąjungą. Kai įstatymo projektas buvo patvirtintas ministrų kabinete, jis J. Paleckiu įteikė atsistatydinimo raštą, kuris nebuvo priimtas, o V. Krėvė-Mickevičius duotos dviejų savačių atostogos, kurios vėliau pratęstos, kol liaudies vyriausybė po Lietuvos prijungimo prie SSRS buvo pakeista komisarų taryba.

Išėjęs iš politinės veiklos, prof. V. Krėvė-Mickevičius pasišventė kūrybiniam ir universitetiniam darbui. Vadovavo Lietuvos Rašytojų draugijai, buvo paskirtas Lituanistikos instituto direktoriumi, daug prisidėjo prie jo perorganizavimo į Lietuvos Mokslų akademiją (1941 m. sausis) ir buvo išrinktas pirmuoju jos prezidentu.

1941 m. birželio mėn. vokiečiams užėmus Lietuvą, V. Krėvė-Mickevičius buvo atleistas iš Lietuvos Mokslų akademijos, tačiau toliau profesorio Vilniaus universitete. 1943 m. kovo 17 d. vokiečių okupaciniai valdžiai uždarius Lietuvos aukštąsias mokyklas, o kai kuriuos profesorius išvezus į koncentracijos stovyklas, Krėvė buvo priverstas slapstyti, kad išvengtų suėmimo.

1944 m. bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą, prof. V. Krėvė-Mickevičius pasitraukė į Austriją, po karo gyveno Glasenbach (netoli Salzburgo) pabėgėlių stovykloje, kur mokytojavo lietuvių gimnazijoje. 1947 m. išvyko į JAV. Buvo pakviestas dirbti profesoriaus asistentu Pensilvanijos universitete, kur dėstė rusų ir lenkų kalbą bei literatūrą. 1953 m., sulaukęs profesoriams nustatyto amžiaus, išėjo į pensiją.

Be tiesioginio darbo universitete prof. V. Krėvė-Mickevičius rašė grožinės literatūros kūrinius, atsiminimus, pranešimus, skaitė paskaitas Filadelfijoje suorganizuotose lituanistikos kursuose. Paruošė keletą aštrių straipsnių apie Lietuvos okupaciją „Amerikos Balso“ radijui ir laikraščiams *Draugas* ir *Darbininkas*. Pasmėrkęs bolševikinį režimą Lietuvoje ir pasitraukęs į užsienį, prof. V. Krėvė-Mickevičius drauge su prof. M. Biržiška, LTSR Liaudies komisarų tarybos nutarimu Nr. 31, buvo pašalintas iš Lietuvos

Mokslų akademijos kaip „lietuvių tautos išdavikas“. Jo vardas sovietinėje lietuvių spaudoje buvo nutylimas, jo kūrinių išbraukti iš mokyklinių programų, jo nuopelnai lietuvių literatūros srityje buvo neminimi. Tik, praėjus keliems metams po Krėvės-Mickevičiaus mirties, apie jį pradėta rašyti spaudoje, imta leisti jo kūrinius.

Prof. Vincas Krėvė-Mickevičiaus didžiausi nuopelnai yra lietuvių literatūros srityje. Savo kūrybinę veiklą jis pradėjo būdamas 15 metų. Iš pradžių įvairius eilėraštukus, apsakymus ir apysakas jis rašė rusų ir lenkų kalba. Pramokęs lietuviško rašto, lietuviškai jis ėmė užrašinėti iš namieskių ir kaimynų išgirstas lietuviškas ir dzukiškas dainas, patarles, padavimus. Jo kūrybos svarbiausios sritys buvo proza, dramaturgija ir tautosaka. Be parašytų knygų, rinkinių, draminių veikalų, novelių, apsakymų ir apysakų prof. V. Krėvė-Mickevičius daug pasi- reišė tautosakos srityje. Jis surinko ir išleido *Dainavos krašto liaudies dainas* (1924 m.), *Aitvaras liaudies padavimuose* (1933 m.), *Dzūkų poringės* (1934 m.), *Sparnuočiai liaudies padavimuose* (1933 m.), *Patarlės ir priežodžiai* (1937 m.). Taip pat 1909 m. jis padėjo, Petrapilio mokslo akademijos kamandiruotam, prof. E. Volterijui rinkti tautosaką Dzūkijoje.

Be tiesioginio darbo Krėvė redagavo ar rašė straipsnius daugeliui leidinių: *Švietimo darbai* (1920-22 m.), *Skaitymai* (1920-23 m.), *Gairės* (1923-24 m.), *Humanitarinių mokslų fakulteto darbai* (1923-37 m.), *Tauta ir žodis* (1924-31 m.), *Baras* (1925), *Pradai ir žygiai* (1926-27 m.), *Gaisos* (1930-31), *Tautosakos darbai* (1930-35 m.), *Darbai ir dienos* (1930-40 m.), *Tėvynėn, Skynimai* (1933 m.), *Literatūra* (1936-37 m.), *Prošvaitės* (1937-40 m.), *Dienovidis* (1938-40 m.). Šiuos laikraščius ir žurnalus prof. V. Krėvė-Mickevičius redagavo. Jo straipsniai buvo spausdinami *Viltėje*, *Aušroje*, *Vaišvorykštėje*, *Vaire*, *Bare*, *Aušrinėje*, *Santaroje*, *Trimite*, gyvenant JAV-ose — *Drauge*, *Darbininke*, *Dirvoje*.

Prof. Vincas Krėvė-Mickevičius mirė 1954 m. liepos 7 d. Filadelfijos priemiestyje Marple Townships (Pennsylvania valst.). Prieš metus išėjęs į pensiją, jis tikėjosi tęsti savo kūrybinę veiklą, bet nebuvo lemta tai padaryti. Darbai taip ir liko nebaigti.

Stasys Ignatavičius

Šio šeštadienio priedo puslapiuose

Prisimenant Vincą Krėvė-Mickevičių jo 120 m. gimimo progą (1 psl.).

G. Balukas kalba apie dail. Praną Domšaitį ir ruošiamą jo parodą: „Traukos centras“ Vilniuje (2 psl.).

Dar kartą apie Frankfurto mugę ir Lietuvos standus; naujas muzikos sezonas Vilniuje (3 psl.).

Petronėlės Orintaitės bibliografija; apie „Vilnišką pamokas“; išleistas antrasis *Visuotinės literatūros enciklopedijos* tomas (4 psl.).

Nemuno pakrantė, dengianti senovės paslaptis, apie kurias porino Dainavos šalies pasakoriai...

Prano Domšaičio genijus veržiasi į pasaulį

Dail. Pranas Domšaitis. Apie 1960 m.

Spalio 26 d., 6 v.v., Lietuvos dailės muziejuje Lemonte bus atidaryta dailininko Prano Domšaičio paroda, skirta paminti Lietuvos fondo, kuris 1980 m. įsigijo beveik visą šio lietuvių kilmės menininko kūrybinį palikimą, 40 metų sukaktuvėms. Didžiąją dalį Prano Domšaičio darbų LF padovanojo Lietuvai (Klaipėdoje įkurta Prano Domšaičio galerija). Lemonte, IL, lietuvių dailės galerijos fonduose dar yra likę apie 120 jo darbų, kurie ir sudarys būsimąją parodą. Ją rengia LF Meno globos komisija, kurios pirmininkas jau 26 metai yra dr. Gediminas Balukas. Jis sutiko atsakyti į keletą *Draugo* klausimų apie būsimąją parodą.

— **Ka pamatysime parodoje ir kas sudaro rengėjų kolektyvą?**
— Iš viso bus eksponuojama apie 70, daugiausia tapybos, Prano Domšaičio darbų. Apie 40 darbų iki šiol dar niekur nebuvo eksponuoti, tame tarpe ir 28 grafikos darbai bei piešiniai, daryti 1903 m. Ši paroda — didžiulis išievojimo meno gyvenimo įvykis. Paroda

rengia specialiai sudarytas komitetas. Jį sudaro trys LF Tarybos nariai — Kazys Ambrozaitis, Gediminas Balukas (pirm.) ir Vaclovas Kleiza bei meno patarėjų komisija — Petras Aleksa, Marija Ambrozaitienė, Dalia Šlenienė ir Magdalena B. Stankūnienė.

— **Priminkite Prano Domšaičio, kuris didžiąją gyvenimo dalį praleido Pietų Afrikoje, „atradimo“ istoriją.**

— Baigiantis II Pasauliniam karui su Čiurlionio lietuvių tautinio meno ansambliu atsidūriau prie Šveicarijos-Vokietijos-Prancūzijos sienos. Ansamblyje buvo ir mano būsimoji žmona Vanda Kanytė bei keletas kitų Vilniaus meno akademijos studentų. Išgirdome, kad tame regione, Bregenso mieste, organizuojama užsieniečių dailininkų paroda. Mums neteko jos matyti, bet girdėjome, kad joje dalyvavo ir lietuvių kilmės vokiečių dailininkas Pranas Domšaitis. Toje mūsų grupėje buvo dail. Adolfas Valeška, kuris prieš karą buvo Religinio meno muziejaus direktorius. Jis bendravo su mūsų studen-

tais dailininkais, tarp kurių buvo ir Jurgis Žvironas, kuris vėliau mano pasakojime figūruos kaip Domšaitienės antrasis vyras Domšaičiui mirus. Taip tas pirmasis mūsų sąlytis su šiuo menininku ir baigėsi.

Apie 1980 m. iš to paties A. Valeškos sužinojome, kad Havajuose yra Prano Domšaičio, pasaulinio masto dailininko, darbų kolekcija. Vokiečių meno enciklopedija jį vertino kaip vieną iš keturiolikos geriausių Vokietijos dailininkų ekspresionistų. I 1980.03.23 LF Tarybos posėdyje buvo paskelbtas dailininkas ir žinomas dailės ekspertas A. Valeška, ir ten gimė mintis įsigyti visą P. Domšaičio darbų kolekciją. Susidomėjimas šia kolekcija inspiravo Meno globos komisijos atsiradimą. Posėdžio metu ji ir buvo sudaryta: dr. Gediminas Balukas (pirmininkas), dr. Kazys Ambrozaitis, dr. Jonas Račkauskas, dr. Antanas Razma, P. Sodeika, A. Valeška ir adv. P. Žumbakis. Dail. A. Valeška ir jaunesnės kartos dail. Romas Viesulas, kuris tuo metu meną dėstė Philadelphiaus universitete, buvo pasiūstę i Havajus susipažinti su kolekcija ir pareikšti savo nuomonę. Grįžę jie pareiškė, kad Havajuose yra pasaulinio lygio kolekcija, kad Lietuvoje tokio ekspresionisto dar nebuvo ir rekomendavo jo darbus įsigyti. LF įsigijo apie 700 Prano Domšaičio darbų: daugiausia tapybos, bet buvo piešinių, siuvininių adata ir kt. kūrinių. P. Domšaitis tuo metu jau buvo miręs (1965.11.14 P. Afrikoje).

— **Trumpai prisiminkime ir Prano Domšaičio biografiją.**

— Pranas Domšaitis (Franz Domseith) gimė 1880 m. Kropynuose, Klaipėdos krašte. 1907 m. buvo priimtas i Karaliaučiaus meno akademiją. Ją baigęs, kurį laiką ten dėstė architektūrą ir tapybą, nors šioje mokslo įstaigoje nepritapo, nes demonstravo nepageidaujamą originalumą. Berlyne tobulinosi pas savo kraštiečių, žinomą tapytoją Lovis Corintha, kurį laikė tikruoju savo mokytoju. Intensyvus darbas Corintha studijoje tapo su audringu Vokietijos XX a. pradžios Vokietijos meniniu gyvenimu. Jausdamas poreikį tobulėti, daug keliavo. 1910–1914 m. Domšaitis suartėjo su Nidos dailininkų kolonija, vasaros plenerų metu kartu su keletu kitų Karaliaučiaus meno akademijos auklėtinių dirbo Sembos pusiasalyje. 1914 m. trumpam buvo nuvykęs i Norvegiją, pas Edvardą Munchą, vieną iš ekspresionizmo krypties pradininkų, kuris Domšaičiui padarė nepaprastą įspūdį. Beje, užbėgant už akių įvykiams, reikia pasakyti, kad šiuo metu P. Domšaičiu yra susidomėjęs

Muncho muziejus Oslo. Norvegijos ambasadorius Lietuvoje tarsi su Lietuvos dailės muziejumi dėl Domšaičio parodos Oslo. Mes i tą įvykį dedame daug vilčių. Po šios parodos Domšaičio kūrybai atsivertų kelias i pasaulį. Juo yra susidomėję ir Vokietijos didieji muziejai: Drezdeno, Dueseldorfo ir Bonos, kurie laukia eilės surengti Domšaičio parodas.

Grįžtant prie Domšaičio biografijos, reikia pasakyti, kad savo pirmąją parodą P. Domšaitis surengė Berlyne 1919 m. Nuo 1920 m. Berlyno valstybinė meno galerija pradėjo pirkti jo darbus, tuo jį pripažindama. 1920 m. P. Domšaitis pasijuto lietuviu ir priėmė Lietuvos pilietybę bei sulietuvino pavardę. Vokietijoje įsigalėjus nacių rezimui, Domšaičio ir kitų ekspresionistų dailininkų kūrinių buvo pašalinti iš meno muziejų ir galerijų. Jis pats išsiūstas i provinciją, i Vokietijos-Šveicarijos-Prancūzijos kampą ir jam buvo uždrausta tapyti, išskyrus geles. Jis tai labai sunkiai išgyveno. Tas jo kūrybos periodas yra pats skurdžiausias. Ten, kaip minėjau, jis po karo susitiko su iš Lietuvos pasitraukusiais lietuvių menininkais. 1949 m. P. Domšaičio žmonai, žinomai olandų kilmės dailininkei ir pedagogai Adelheid Armhold, buvo pasiūlytas kontraktas, ir jie išvyko i Pietų Afriką, i Cape Town. Prasidėjo P. Domšaičio sėkmingiausias kūrybos periodas. Jis buvo pripažintas geriausiu Pietų Afrikos dailininku.

— **Kaip P. Domšaičio darbai atsidūrė Havajuose?**

— Kai Pietų Afrikoje pasidarė nesaugu gyventi, žmona išvyko i Havajus ir išsivežė visus P. Domšaičio darbus. Tuo metu P. Domšaitis jau buvo miręs, o Adelheid išleisėsi už kito lietuvių — Jurgio Žvirono, kuris dėl politinių motyvų buvo pasikeitęs pavardę i tapęs Bistricku. Beje, Žvironas buvo poeto ir Lietuvos ambasadoriaus Sovietų Rusijoje Jurgio Baltrušaičio sekretorius ir dėl kažkokių priežasčių Sovietų Sąjungoje pasmerktas mriop, dėl ko ir buvo priverstas pasikeisti pavardę.

— **Kur dar yra Domšaičio darbai?**

— Be tų, kuriuos įsigijo LF, dar yra Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje Kaune, Berlyno nacionalinėje galerijoje (Nationalgalerie Berlin), Rytų Prūsijos krašto muziejuje (Ostpreussisches Landesmuseum, Liuneburg), Rytų vokiečių galerijoje-muzejuje (Museum Ostdeutsche Galerie, Regensburg), Hamburgo dailės parodų salėse (Hamburg Kunsthalle); Zimbabvės nacionalinėje galerijoje (National Gallery os Zimbabwe, Harare), Pietų Afrikos nacionalinėje galerijoje (King George VI Art Gallery, Port Elizabeth), Transvalio švietimo departamento bibliotekoje, Pretorijos dailės muziejaus, Johanesburgo dailės galerijos kolekcijoje ir daugelyje kitų

vieta, taip pat ir privačiose kolekcijose Vokietijoje, Kanadoje, JAV, Turkijoje, Austrijoje, Pietų Afrikos šalyse. Neseniai vieną P. Domšaičio paveikslą įsigijo Vatikano religinio meno muziejus. Tai vienišelis lietuvių dailininkas, patekęs i šį muziejų. Nera zinomas likimas tų paveikslų, kuriuos iki Antrojo pasaulinio karo buvo įsigiję Liubeko, Miuncheno, Hanoverio, Shtettinio, Karaliaučiaus muziejai ir galerijos.

— **Iš kur šios žinios?**

— Prano Domšaičio kūrybą yra tiesiog įsimylėjusi Pietų Afrikos meno istorikė Elsa Verloren van Themaat. Ji domisi ir tyrinėja Domšaičio palikimą ir jo gyvenimą. 1976 m. Cape Town išėjo jos monografija *Pranas Domšaitis*. Ji „atrado“ Domšaitį taip pat jau po jo mirties. Ir Adelheid Armhold-Domšaitienė, ir Elsa yra olandų kilmės, jos susidraugojo ir Domšaitienė jai perdavė

daug vyro archyvų. Be kita ko, Elsa savo lešomis pernai buvo atvykusi i Klaipėdą, i Domšaičio galerijos atidarymą ir buvo labai sužavėta Klaipėda bei Lietuva. Ji atvyks ir i Domšaičio parodos atidarymą Lemonte. Mes esame jai labai dėkingi už būsimosios parodos katalogui parašytą Domšaičio kūrybos studiją (kuria i lietuvių kalbą išvertė Danutė Bindokienė). Šiomet ir Lietuvos dailės muziejus, remiamas LR Kultūros ministerijos, išleido Prano Domšaičio darbų monografiją-albumą *Pranas Domšaitis* (studijos apie dailininką autorė Laima Bialopetavičienė).

— **Kaip atsitiko, kad gydytojas dr. Gediminas Balukas susidomėjo dailė? Rūpestis Prano Domšaičio kūrybinio palikimo ir galerijos įsteigimas Klaipėdoje buvo viena pagrindinių paskatų Lietuvos dailės muziejaus direktoriui Romu-**

aldui Budriui pristatyt Jūs Gedimino ordinui, kuris Jums šį vasarį buvo įteiktas.

— Tai labai dažnas klausimas. Mano žmona yra menininkė, baigusi meno mokyklą Vokietijoje ir Čikagoje. Sūnus Andrius — architektas. Seima man padėjo priartėti prie meno. Esu laimingas, kad atradau Praną Domšaitį. Reikėjo daug darbo įdėti, kol išievią priėmė ir įvertino šį mūsų klasiką, pasaulinio masto ekspresionizmo atstovą. Kaip mano žmona, kuriai teko daug dirbti su Domšaičio paveikslais juos tvarkant ir kataloguojant, sako: „Kuo daugiau tu prie Domšaičio dirbi, tuo daugiau jį myli, tuo daugiau vertini jo genialų meną, kuriame ekspresionizmas persipina su lietuvių liaudies meno tradicija“.

Dėkojame už pokalbį.

Kalbėjosi
Audronė V. Škiučaitė

Didžiausia šiuolaikinio meno paroda

Rugsėjo viduryje Vilniuje, Šiuolaikinio meno centre atidaryta 8-oji Baltijos tarptautinio meno ilgalaike trienalė „Traukos centras“. Su grafikos, instaliacijos, video meno ir kitokiais darbais joje dalyvauja bemaž 60 menininkų, ne tik iš Lietuvos, Latvijos, kitų prie Baltijos esančių valstybių, bet ir iš JAV, Kanados, Didžiosios Britanijos, Japonijos, Italijos, Meksikos, Naujosios Zelandijos, net iš Pietų Afrikos. Trienalėje Lietuvai atstovauja 10 dailininkų, tarp kurių ir JAV Fluxus meną kuręs mūsų tautietis Jurgis Mačionas, o taip pat naujosios išievojimo bangos dailininkė Ieva Martinaitė — Meliodia. Dėl dailininkų ir jų kūrinių gausybės jie netilpo erdviose šiuolaikinio meno centro salėse, todėl nemaža dalis darbų eksponuoti kitame, Maironio gatvėje esančiame pastate, kuriame kadaise buvo spausdinamas svarbiausias kompartijos, su sovietintos Lietuvos dienraštis *Tiesa*.

— **Tai didžiausia šiuolaikinio meno paroda Rytų Europoje, pristatanti naujausias pasaulines meno kryptis ir tendencijas, visuomenę supažindinanti su naujausiais šių dienų meno ieškojimais bei srovėmis, naujais, įsimintiniais vardais ir kūrinių, — atidaryta paroda kalbėjo šiuolaikinio meno centro direktorius Kęstutis Kuizinas.**

Parodoje buvo rodomas jauno lietuvių dailininko Deimanto Narkevičiaus video kūrinys. Patyręs, kad dažnas užsienio menininkas nežino kuriam pasaulio krašte yra Lietuva, jis sukūrė video filmą apie kelionę iš Vilniaus į netoliese esantį Prancūzijos valstybinio geografijos instituto nustatytą Europos geografinį centrą. Kitą parant, dailininkas pasauliui pirštu parodė, kad Lietuva, jos sostinė Vilnius yra ne kažkokiame godžiame užkampyje, o pačiame Senojo žemyno — Europos centre.

— **Ji galima palyginti su šia paroda-bienale, pavadinta „Traukos centru“. Kaip geografinis Europos centras liudija, jog Lietuva yra europinės kultūros šalis, taip ir Vilnius, jo gerai išplėtotas šiuolaikinio meno centras, tampa tarptautinio meno traukos centru ir kitų žemynų meno bei valstybių meno žmonėms**

„Traukos centras“ — bienalės parodos ženklas.

jau nereikės teirautis, kuriam pasvityje yra Lietuva, — pareiškė šios tarptautinės parodos kuratorius Tobiasas Berger, bienalę atvykęs rengti iš Vokietijos miesto Kassel.

Iš tiesų, ne tik paroda, bet ir jos metu rengtos paskaitos, svarstymai, seminarai, mokomosios programos padėjo išryškinti Lietuvos sieki tapti kultūriniu centru, kuriame susijungtų Vakarų ir Rytų meno pasauliai.

Prezidentas Valdas Adamkus apie meną

Pasak šiuolaikinio Meno centro direktoriaus K. Kuizino, trienalėje-parodoje „Traukos centras“ tyrinėjami, vaizduojami santykiai tarp įvairios prigimtės centrų — ne tik Kultūrinių, meninių, bet ir politinių, ekonominių, socialinių. Tai ypač ryškiai atsispindi parodoje eksponuojama stambi, visą salę užimanti vokiečių dailininko Christian Jankowskio erdvinė instaliacija „Prezidentiniai klausimai“. Instaliacijoje išryškintas Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus požiūris i meną ir jo sąsajos su politika, ekonomika, kitomis visuomenės ir valstybinės veiklos sritimis.

Kadangi Ch. Jankowski instaliacija ypač sudomino ne tik mane, bet ir kitus parodos lankytojus, šį dailininko darbą vėta plačiau pristatyti *Draugo* skaitytojams.

Įdomi Ch. Jankowski instaliacijos dalis — salėje iškabintas jo laiškas (lietuvių ir anglų kalba) prezidentui Valdui Adamkui, parašytas dar pradedant kurti bienalės parodoje eksponuojamą erdvinę instaliaciją. Dailininkas rašo, jog pirmosios viešnagės Vilniuje metu jis sužinojo, kad užpernai Vokietijos mieste Hannover vykusios tarptautinės pa-

rodos „Expo-2000“ Lietuvos paviljono ekspонатų dalis yra saugoma Vilniuje, Šiuolaikinio meno centro sandėliuose. Kadangi Hannover parodoje dailininką sudomino neprasitęs Lietuvos pristatymas, jis sumanęs panaudoti 8-ajai Baltijos tarptautinei meno bienalei kuriamai jo erdvinei instaliacijai. Joje dailininkas bandysias parodyti ryšius tarp meno, politikos ir ekonomikos. „Tolesniam darbiui man trūks ta tam tikros informacijos.“

Būčiau be galo dėkingas, jei galėtumėte atsakyti i žemiau pateiktus klausimus“, — laišką prezidentui rašė Ch. Jankowski.

Greta laiško — prezidento Valdo Adamkaus atsakymai i Ch. Jankowski pateiktus klausimus:

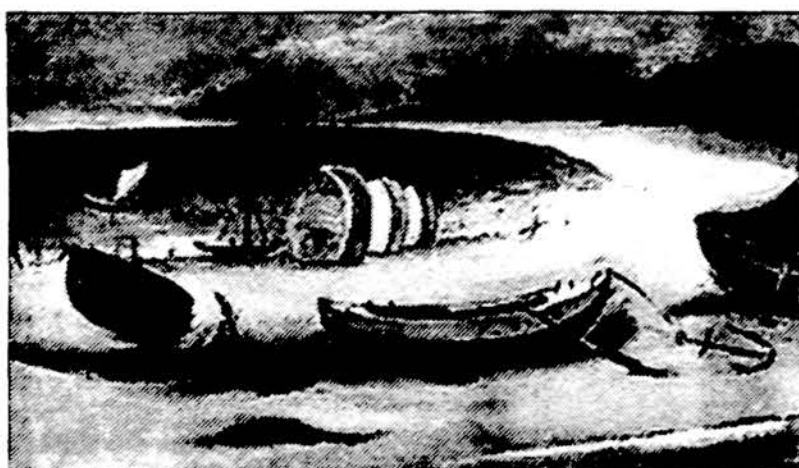
— **Kas, Jūsų nuomone, sieja politiką ir meną?**

— Tikrą politiką i tikrą meną sieja kūryba, sieja įsipareigojimas savo laikui. Profesionali politika, talentingas valstybės valdymas prilygsta aukščiausios prabos menui. Tokia politika yra arti talentingos dramaturgijos. Daugiausloksnėje dabarties realybėje išsaugoti pamatinės vertybės ir kartu laimėti naudos savo bendruomenei — tautai, valstybei — kūrybos ir talento reikalaujanti veikla. Pagaliau prisiminkime iš Antikos laikų mus pasiekusį apibūdinimą: politika — valstybės valdymo menas. Taigi, politiką i meną sieja kaskart vis naujos pastangos siekti tobulumo ir prasmės.

— **Ar gali menas būti naudingas valstybei?**

— Ne tik gali. Jis yra naudingas. Net tada, kai kūrėjai pabrėžtinai deklaruoja savo apolitiškumą arba „beprasmišmo meno“ ideologiją. Pavyzdžiui, „Fluxus“ judėjimas. Yra du sąlygiški meno santykio su bendruomene kraštutinumai. Pirmas — kai visiškai tiesiogiai ir atvirai reiškiamos bendruomenės svarbios idėjos, net balansuojant ant „plakatinio“ — agitacinio meno ribos. Lietuvių menui šiuo požiūriu itin aktuali ir suprantama buvo antisovietinė tremtinių, disidentų, mano likimo draugų išievių kūryba, tautinės aspiracijos keliantis menas okupuotoje Lietuvoje.

Nukelta i 3 psl.

Pranas Domšaitis. „Valtytis“. 1927 m.

Pranas Domšaitis. „Lietuviškas peizažas su skalbėja“. 1930 m.

Pranas Domšaitis. „Sulz-Roethis. 1936.

Frankfurto kronikos (II)

Remigijus Misiūnas

Antra Frankfurto mugės darbo diena — tai lyg vaga, kurią artojas, pagaliau prisitaikęs, verčia tiesiai į stygą. Jei pirmą dieną dar galejai vietom pastebėti paskutinius pasirošimo pedsakus, tai antrą visos knygos jau savo vietoje ir, lyg prisirpusios nuotakos, laukia jaunikų. Tiesa, nuotaka nuotakai nelygi — jei viena eitų už bet ko, tai kita branginasi, ir kitasyk jaunikis lieka, it musę kandęs.

Bet gal apie šiuos nuotakų — jaunikų santykius pakalbėsime kitą kartą. Pasakojimą apie antrą mugės dieną norisi pradėti nuo lietuviškų motyvų, nes, kur tik beeitum, vis atsiremi į juos — visur kabos skelbimai, kad Lietuva mugės garbės svečias, ir informacija apie jos renginius, o visa mugės atributika papuošta ta pacia žinia ir iš pirmo žvilgsnio geibia gelyte — Lietuvos, kaip garbės svečio, simboliu, kurio liauną stiebelį, atrodo, perlaužė keturiom kalbom — lietuvių, vokiečių, anglų ir prancūzų — parašytas Lietuvos vardas.

Dauguma mugėje su Lietuva susijusių renginių vyksta arba Lietuvos leidėjų stende,

arba Forume, kur patalpinta Lietuvos ekspozicija, tiek nuostabos ir karčių pašaipų sulaukysiu pavadinimu „Lithuania: to be continued“. Šiuokart noretusi ilgiau apsišioti ties ja ir pamėginti nu-pasakoti, kaip ji atrodo.

Reikia iškart pasakyti, kad pats Forumas padalintas pusiau. Vienoje jo pusėje yra nauja, tik šiais metais atsiradusi, mugės dalis, kuri kasmet bus skiriama tam tikrai temai. Šiomet tokia tapo „Bridges for a world divided“ ir kartais diskusijos šia tema vyksta tuo pat metu, kaip ir renginiai lietuvių pusėje, tad, matyt, dėl to kai kurie pasimetę lankytojai renkasi salia-monišką sprendimą — stoja į eilę prie kavinukės Forumo centre, juoba, kava čia nemo-kama (šiaip parodoje jos ir kitų gėrimų bei maisto pro-dukty kainos labai „kandžio-jasi“). Patogu — kol lauki ar gurkšnojį kavą, gali paklausyti, kas vyksta vienoje ar kitoje Forumo pusėje, o pabaigęs puodelį — pasižiūrėti, kaip Lietuvai sekasi spręsti galvo-sūki, kaip 1,000 kv. m plote pristatyti savo kultūros bei literatūros istoriją ir nūdieną.

Patraukli lankytojams ir sa-lė, kur rodomos meno knygos. Čia tikrai yra kur akį paganyti. Kai kurie leidėjai yra atsi-gabėję tokias vertingas kny-gas, kad leidžia jas pavartyti, tik apsimovus specialiai šalia jų padėtas baltas pirštines. Be to, greta knygų čia galima pamatyti ir paveikslus, grafi-kos bei juvelyrikos darbus, skulptūras. Vienam šios sa-lės kampe galima pasižiūrėti, kaip praeityje atsirasdavo knyga. Begdamas pro šalį, ne iš karto supratau, ką kubile su, atrodo, muilinu vandeniu, maišė raumeningas vaikinai. Tik išsižiūrėjus, paaiškėjo, kad jis senoviniu būdu daro popie-rių. Šalia dirbo, 1914 m. ga-mybos spausdinimo mašina, o netoliese grafikai daro savo darbų atspaudus.

Meno knygų leidėjai tikrai pasižymi išmone, įrengiant stendus, kad tik patrauktų lankytojus. Kai kurie tam pa-naudoja net savo kūną — vie-name stende, skirtame kny-

goms apie mezgimą, kampe ant grindų sėdėjo moteris ir mezgė, o visą jos kūną dengė jos mezgtas rūbas. Nuo kojų iki galvos tiesiogine prasme, nes ir veidą dengė mezgta ke-purė, o ant krūtinės buvo iš-mezgtos krūtys. Kaip čia ne-sustosi, kad ir kaip skubėsi...

Įvardintų šalių apžiūra atė-mė iš šių eilučių autoriaus nemažą trijų mugės dienų dalį, ypač penktadienio, nes reikėjo skubėti aplenkti gres-mingai artėjantį lankytojų iš miesto srautą (jų laukiama apie 300,000), tad kitas, pas-tarųjų lankytojų akimis ma-žiau patrauklias, sales teko atidėti savaitgaliui.

Kalbant apie lietuviškus mugės akcentus, tai jų vėl bu-vo gausu. Iš jų galima pa-minėti į vokiečių kalbą iš-versto lietuvių prozos rinkinio pristatymą, kur dalyvavo ra-šytojai V. Juknaitė, R. Sere-lytė, M. Ivaškevičius, M. Zin-geris ir H. Kunčius; diskusiją apie kultūrinius Lietuvos ir

Frankfurto knygų mugėje vykusio visuomeninė politinė diskusija „Baltijos valstybės — trys likimai. Diskusijoje dalyvavo Lietuvos Seimo nariai Vytenis Andriukaitis, Andrius Kubilius; Latvijos universiteto etnomuzikologijos prof. Valdis Muktupavels ir Tartu universiteto rektorius, Estijos Mokslo akademijos viceprez. Peeter Tulviste. Diskusijoms vadovavo „Laisvosios Europos“ radijo naujienų dir. Kęstutis Girnius.

Rusijos ryšius, kur, kartu su T. Venclova, dalyvavo ir žy-mus rusų rašytojas A. Bitov; dar kelių knygų pristatymus. Kaip visada, dieną mugėje baigė džazo koncertas. Šiuo-kart — kompozitoriaus T. Ku-tavičiaus. Gaila, kad, kai atėjau, jau aidėjo griausmingi aplodismentai, tad belieka iš

jų spręsti, kad koncerto būta neprasto.

Nors, regis, mugė tik tik išsibūravo, o jau jautiami ar-tėjantios pabaigos ženklai. Penktadienį kai kurie mugės dalyviai iš Lietuvos iškeliavo namo autobusu ir lektuvu, kai kurie ruošiasi pasekti jais šeš-tadienį, nes pamatė, ką norė-

jo, ir susitiko su kuo buvo su-tarę iš anksto. Sunku pradėti, bet ne ką mažiau lengva iki galo deramai tesėti. Visgi rei-kia, nes kol kas atsiliepiamai apie lietuvių pasirodymą mu-gėje palankūs. Ypač užsienie-čiai stebisi, kaip lietuviams pavyko gan gerai pasirodyti, teturint tiek mažai pinigų.

Šiuolaikinio meno paroda

Atkelta iš 2 psl. Toks menas telkia bendruomenę ir tvirtina esamojo laiko sąsąjas su tra-dicijomis, istorija, tautine mi-tologija. Kitas ribozeklis — modernus, pabrėžtinai apoli-tiškas, deideologizuotas me-nas, kuris greičiau provokuoja, neleidžia „užkalkėti“ kul-tūros ir meno procesams, blai-vo nuo iluzijų ir mitų. Abu as-pektai yra reikalingi ir vertin-gi, abu papildo vienas kitą ir tarnauja jau minėtam tikslui — visuomenės ir asmens to-bulumo bei prasmės paieš-koms.

— Kaip valstybės ekono-mikos vystymasis įtakoja kultūros srities plėtrą?

— Nė pati galingiausia šalies ekonomika nelaiduoja talento atsiradimo, brandžios kūrybos. Manau, kad kultūra nėra tiesiogiai pavaldi ekono-mikos dėsniams. Kita vertus, kuo turtingesnė valstybė, kuo turtingesni piliečiai, tuo sto-resnę riekę jie gali atriukti kultūros ir meno projektams, knygoms, spektakliams, kon-certams. Turtingesnė visuo-menė yra didesnė meno, kul-tūros vartotoja. Bet nebūtinai didesnė kūrėja. Neretai bran-desni ir talentingesni kūriniai yra gimę ne prabangoje, bet skurde, lagerių barakuose, emigrantų stovyklose.

— Kaip menas galėtų pa-gyvinti ekonomiką?

— Menas stiprina, atsklei-džia kūrybines žmonių galias. Jos labai reikalingos moder-niai ekonomikai.

— Kiek menas ir kultūra gali kainuoti valstybei?

— O kiek valstybei gali kai-nuoti jos istorija arba tautai — jos tapatybė? Kiek, tarkim, Vokietijai kainuoja Heinrichas Boellis ar italams Umberto Eco? Knyga, kompaktinis dis-kas, bilietas į koncertą turi pi-niginę vertę, bet kultūros ma-tai yra ir kiti. Lietuvių se-miotikas Algirdas Julius Grei-mas yra pasakęs: žmogus per savo gyvenimą daug sužino ir daug pamiršta; tai, kas atmin-tyje lieka, ir yra kultūra. Panašiai galima vertinti ir kultūros bei meno rinką — žmonės, valstybė joje inves-tuoja, kažką gauna, kažką praranda. Bet yra dalykų, ku-rie šiuose mainuose išlieka vi-siems laikams. Tai toji kultū-

ra, kurios neįmanoma įkai-noti. Nes tai — neatskiriama mūsų pačių, mūsų tapatybės dalis.

Išryškintos prezidento mintys

Šviesoraščiuose ant baltų salės sienų mirga šiuose atsakymuose išreikštos svarbiausios prezidento mintys: „Me-nas yra naudingas Valstybei“, „Talentingas valstybės valdy-mas prilygsta aukščiausios prabos menui“ ir kitos.

Beje, su prezidentu Valdu Adamkum susijęs ir kitas pa-rodėje eksponuotas darbas — jauno lietuvių menininko Aud-riaus Novicko videojuosta „Eks-kursija po Vilnių“. Ekrane — prezidento V. Adamkaus lydi-mi Rytų ir Vidurio Europos valstybių vadovai, kiti aukšti užsienio svečiai vaikščio po pastaraisiais metais pagra-žėjusį Vilnių, domisi sostinės senamiesčiu.

Šį rašinį baigsiu parodos ku-ratoriaus Tobias Berger žodžiais apie bienalę „Traukos centras“:

— Reikėtų išsiaiškinti, ką šiandien vadinti svarbiu meno centru, kadangi egzistuoja tiek įvairiausių centrų. Yra pripažintų meno centrų, kaip New Yorkas, Londonas, Berly-nas, yra ir milijonių miestų, kaip Mexico, Seul ir Dallas, kuriuose, be abejo, daug kū-rybinės veiklos. Ir yra ma-žesnių centrų, kaip Varšuva ar Vilnius, kurie semiasi kū-rybinės energijos iš juos su-pačiusios aplinkos. O gal meno centro sąvoka tėra virtuali, kai viskas sueina į pazintis ir idėjų bei informacijos perda-vimą tarptautiniu lygmeniu? Iš tiesų, galima teigti, jog centro centras arba visa surišantis mazgas, — keli tu-rintys be galo geres ryšius ir puikiai šią sritį išmanantys as-menys, kurie ir daro įtaką idėjų ir žmonių judėjimui iš vienos vietos į kitą.

Peršasi mintis, jog tardamas šiuos žodžius, parodos kura-torius turėjo mintyje, kad tą įtaką daro išeivijoje subren-dęs, visais laikais veidu į Lie-tuvą atsigręžęs, ryšius su ja visuomet palaikęs mūsų prezi-dentas Valdas Adamkus.

Algimantas A. Naujokaitis

Vilnius pradėjo naują muzikos sezoną

Lietuvos nacionalinis ope-ros ir baleto (LNOBT) teatras Vilniuje naują muzikos se-zoną atidarė trečiadienį, rug-sėjo 11 d. koncertu, skirtu Lie-tuvos Valdovų rūmų atstaty-mo paramai.

Koncerto programoje (ją reikėjo nusipirkti), be kita ko, buvo rašoma: „Lietuvos Val-dovų rūmuose būta turtingos meno, kultūros gyvenimo tra-dicijos. 1636 m. rugsėjo 4 d. Žemutinės pilies Valdovų rū-muose buvo parodyta pirmoji Lietuvos opera „Elenos pa-grobimas“ („Il Ratto di Hele-na“), Lietuvos didžiojo kuni-gaiškio ir Lenkijos karaliaus Vladislovo Vazos nuopelnu Vilnius tapo viena pirmųjų su naujuoju baroko meno žanru susipažinusių Europos sosti-nių“.

Žvelgiant scenos link, giliai horizonte buvo matyti ne-ryškūs Valdovų rūmų ir Gedi-mino pilies siluetai. Pčioje scenoje — Valdovų rūmų vi-dus. Į „rūmus“ atėjus ir soste susėdus, vienoje pusėje valdo-vui, o kitoje valdovei (jie per

visą programą ten pasiliko), pirmojoje programos dalyje skambėjo muzika iš baroko laikotarpio. Visi atlikėjai (cho-ristai, šokėjai, solistai) buvo apsirengę valdovų laikais de-vėtais puošniais drabužiais.

Koncertą pradėjo LNOB teatro simfoninis orkestras, atlikdamas Arcangelo Corelli preliudiją iš „Concerto grosso“ op.6. Tolimesnėje programos dalyje (nepaeiliui), Vilniaus miesto senosios muzikos ir šokio teatras „Puelli Vilnen-sis“ atliko dviejų nežinomų XVI a. autorių šokius: „Tour-dina“ ir „Anello“, Claude Ger-vaise — „Burgundijos šokis“ ir Toinot Arbeau — „Pavana“.

Ištrauką iš Francesco Caval-li operos „L'Ormino“ dainavo Laima Domikaitė ir Regina Šilinskaitė, Don Giovanni ari-ją iš W. A. Mozart operos „Don Giovanni“ — Vytautas Juoza-paitis, Tammasso Giordani ari-ją iš „Caro mio ben“ — Virgilijus Noreika, prologo fragmentą iš Amilcare Ponchelli operos „I Lituanai“ — Irena Milkevičiūtė ir teatro choras.

Visus minėtus kūrinius at-liekant, dirigavo Jonas Alek-na, išskyrus paskutinį („I Li-tuanai“), kurio dirigavimas bu-vo patikėtas Martynui Staš-kui.

Antroji programos dalis skirta lietuvių muzikos kom-pozitorių kūriniams ir lietu-viškam žodžiui, išskyrus du, kuriuos atliko Puelli Vilnen-sis: nežinomo XVI a. autoriaus „La dance de Cleves“ (solistai: Giedrė Strikuliene ir Vytautas Šinkūnas. Juditos Vaičiūnai-tės eiles skaitė Rūta Stali-čiūnaitė) ir Etienne du Tertre „Pavana“.

Programos pradžioje Bonos ariją iš Giedriaus Kuprevičiaus operos „Karalienė Bona“ dainavo Inesa Linaburgytė ir

teatro choras; Dalios ariją iš operos „Dalia“ — Irena Milke-vičiūtė; Skuduko baladę iš Ba-lio Dvariono operos „Dalia“ — Virgilijus Noreika; ištrauką iš Algimanto Bražinsko operos „Kristijonas“ — Vladimiras Prudnikovas ir teatro choras.

Šioje programos dalyje pasi-keisdami dirigavo Martynas Staškus, Liutauras Balčiūnas ir Jonas Alekna.

Maironio „Vilnius“ ir iš-trauką iš Justino Marcinke-vičiaus dramos „Katedra“ skaitė Vladas Bagdonas.

Turtinga, spalvinga, meniš-kai su pačiais iškilniais at-liekėjais sudaryta ir insceni-zuota, programa paliko ilgai išliekantį įspūdį!

Lietuvos Nacionalinė filhar-monija Vilniuje į simfonines muzikos koncertų sezono ati-darymą pakvietė šeštadienį, rugsėjo 21 d.

Koncerto programoje buvo skelbiama: „Šventiškai paki-

lus sezono pradžios koncertas prasidės Vengrijos čigonų me-lodijomis grindžiama žėrinčia Z. Kodaly orkestrine pjese „Galantos šokiai“.

Prancūzų pianistė ir kom-pozitorė F. Choveaux lietuviui virtuozui smuikininkui Vil-helmui Čepinskiui dedikavo Smuiko koncertą, kuris dėl nepaprasto sudėtingumo pra-minatas „šėtuoniškuoju“. Lietu-voje įvyko pasaulinė šio kū-rinio premjera.

Programa baigėsi garsiosios C. Orffo trilogijos paskutinė kantata „Afroditės triumfas“ — meilės deivę liaupsinančiu himnu.

Programos atlikime dalyva-vo solistai: Vilhelmas Čepins-kis (smuikas), Gražina Mi-liauskaitė (sopranas), Algir-das Janutas (tenoras) ir Vladi-miras Prudnikovas (bosas). Dirigentas — Juozas Domar-kas.

P. Palys

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras naują sezoną pradėjo Mozart opera „Don Žuanas“. Nuotraukoje: solistai Audrius Rubežius ir Regina Šilinskaitė. M. Raškovskio (Elta) nuotr.

P. Čaikovskio baleto „Miegiančioji gražuolė“ Anastasija Kolegova ir Takasis Aokis. (Elta) nuotr.

LEIDINIAI

Petronėlės Orintaitės bibliografija

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas ir Vilniaus neseniai išleido literatūros tyrinėtojos Dailos Striogaitės parengtą knygą *Petronėlės Orintaitės bibliografija 1925–2000*. Leidinyje pateiktami įvairūs bibliografiniai duomenys apima laikotarpį nuo pirmųjų P. Orintaitės išspausdintų rašinių iki paskutinio jos romano *Dangaus degelių žerėjimo*, išleisto Kaune.

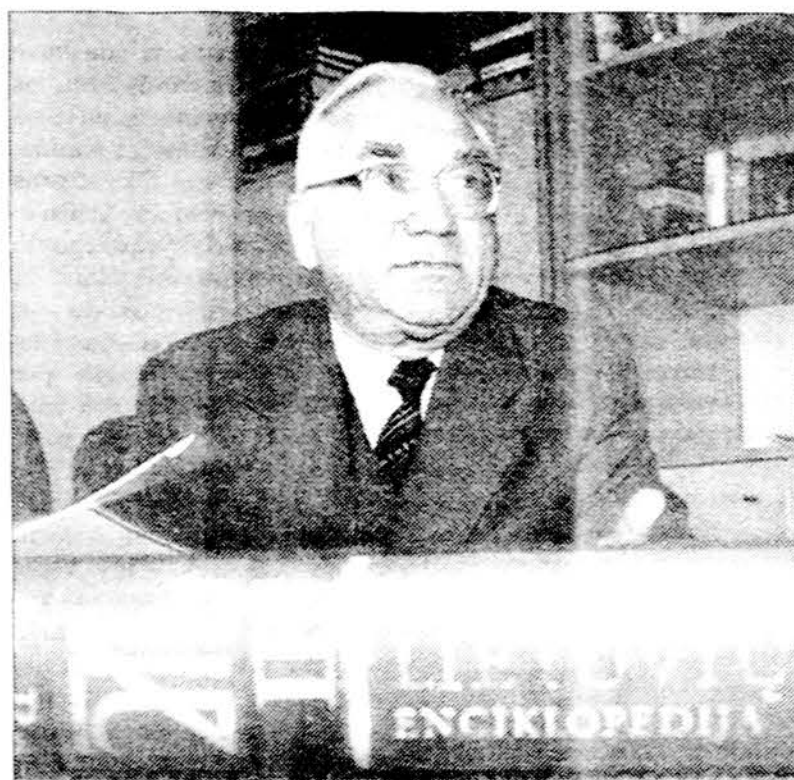
Petronėlė Orintaitė (1931 m.)

— Stambus *Bibliografinės rodyklės* skyrius „Petronėlės Orintaitės kūryba“ atskleidžia visą rašytojos kūrybos įvairovę, pateikia iki šiol daug kam nepažintą arba primirštą jos literatūrinio palikimo dalį — be prozos ir poezijos knygų bibliografijoje rasime nemažai jos straipsnių, ese, apybraižų, etiudų, dar Lietuvos pirmosios nepriklausomybės laikais išspausdintų *Naujojoje Vaidilute*, *Židinys*, *Naujojoje Romuvoje*, kituose to meto leidiniuose, o taip pat Vokietijos DP laikotarpiu savaitraštyje *Žiburiai*, vokiečių spaudoje. Pasirodė, kad be grožinės

literatūros, publicistikos Vokietijoje, Augsburg mieste, 1946 m. rotoprintu P. Janu-tienės vardu buvo išleisti lietuvių mokykloms reikalingi jos parengti lietuvių, taip pat visuotinės literatūros konspektai, o 1947 m. — poečiai Nekrologas Salomejai Nerai.

Bibliografija taip pat atskleidžia ir primena P. Orintaitės įvairiais metais parašytas bei Tuebingene, Augsburg, Romoje, Buenos Aires ir kitur išleistas jos knygas vaikams. Tai ne tik eiliuota pasaka *Kišio lūpa*, eilėraščių *Mano švilpa*, bet ir dviejų laidų susilaikę pasakojimai jaunimui *Viltraikių vaikai*, poema *Gyvųjų sodyba*, scenos vaizdeliai vaikams ir jaunimui *Skaidrytė* ir kitos knygos. O kiek daug P. Orintaitės poezijos buvo paskelbta antologijose, almanachuose, skaitiniuose net kalendoriuose! Yra net skyrelis, kuriame išvardyti muzikos kūrinių, dainomis tapę P. Orintaitės eilėraščiai. Pagal juos ypač nemažai dainų yra sukūrę, muziką pritaikę kompozitoriai J. Bertulis, G. Gudauskienė, F. Strolia.

Iš knygų išvardintų P. Orintaitės literatūrinį bei publicistinį straipsnių, apžvalgų, polemikų matyti, kaip įdėmiai rašytoja stebėjo išei-vijos kultūrinio gyvenimo aktualijas, mėgo įsiterpti su savo nuomone, pasiūlymais! Antai, dėl pasakos apie Eglę, žalčių karalienę, pavaizduotą A. Musteikio romane, ji oponuoja 1973 m. *Moteryje* (Torontas) išspausdintame straipsnyje „Žilvino žuvimo tragika“, o *Dirvoje* (Cleveland) 1985 m. lapkričio 15 d. laidoje išspausdintame straipsnyje klausia, kodėl nesirūpiname

Š. m. rugsejo 26 d. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute pristatytas, 20,000 egzempliorių tiražu išleistas, *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* antrasis tomas, aprepantis žodžius „Arktis-Beketas“. Antrame tome yra daugiau kaip 5,000 straipsnių, 1,324 iliustracijos, 46 įvairaus mastelio žemėlapių. Iš tomo patenka ir pirmą kartą aprašomos trys posovietinės respublikos — Armenija, Azerbaidžanas ir Baltarusija, taip pat pateikiama atnaujintų enciklopedinių žinių apie Australiją, Austriją, Bahreiną, Bangladešą ir Barbados valstybes. Antrajame tome yra ir straipsniai apie Bažnyčią, bažnytinę dailę ir muziką, per 1,250 biografinių straipsnių. Nuotraukoje: *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* vyriausiasis redaktorius Antanas Račkis.

Gedimino Žilinsko (Elta) nuotrauka.

istorikų prieauglių. D. Striogaitės bibliografinėje rodyklėje išvardyti 33 P. Orintaitės rašiniai lietuvių kalbos klausimais liudija kaip daug rašytojai rūpėjo gimtosios kalbos, lietuviybės išlaikymas išsivijioje. Cleveland leidžiamame *Dirvoje* 1975–1986 m. P. Orintaitė turėjo nuolatinę skiltį „Kalbos vargai“.

Knygoje atskirai išvardytos įvairiuose leidiniuose išspausdintos P. Orintaitės recenzijos rodo, kad jai rūpėjo ir plunksnos sesių ir brolių kūryba. Dar 1939–1940 m. *Naujojoje Romuvoje* ji recenzavo Satrijos Raganos raštus, Lazdynų Pedledos *Klaidą*, J. Paukštelio romaną *Kaimynai*, Čikagoje leistose *Naujienose* ji paskelbė recenziją „Metūgės žaliuoja“ apie B. Pukelevičutės poezijos rinktinę *Metūgės*, o *Dirvoje* — apie naują B. Augino poezijos knygą.

P. Orintaitės kūrybinę „dirbtuvę“, jos požiūrį į literatūrą ir gyvenimą atskleidžia išvardyti pasisakymai apie kūrybą ir save. Tai 1951 m. vasario 3 d. *Draugo* šeštadieniniame priede įdėtas pasikalbėjimas su P. Orintaitė, atsakymai į žurnalistės R. K. Vidžūnienės klausimus *Dirvoje* ir kiti.

Iš D. Striogaitės parengtos P. Orintaitės bibliografinės rodyklės pravartu sužinoti, kad jos novelės, eilėraščiai, memuarinės apybraižos buvo išverstos į anglų, latvių, lenkų, švedų, vokiečių kalbas ir išspausdintos svetur.

Dar vienas *Bibliografinės rodyklės* privalumas — parengė ją D. Striogaitė išaiškino ir knygoje paskelbė P. Orintaitės naudotus slapyvardžius bei kriptonus (Zanavykų Ašara, Bale Voveraitė, Jurgis Tauragis, B. Vaiguva ir kt.). Kaip pratarmėje rašo parengėja, kai kuriuos slapyvardžius, ypač dienraštyje *Naujienos*, atskleidė rašytojos vyras Kazys Jonuta. Čia pravartu paminėti, kad knygą *Bibliografinė rodyklė* išleisti padėjo rašytojos sūnus Donatas Januta.

Didžiąją knygų dalį sudaro skyrius *Apie Petronėlę Orintaitę ir jos kūrybą*. Tai kitų autorių recenzijos, anotacijos, atsiliepimai apie atskirus rašytojos kūrinius. Ypač gausu buvo recenzijų, kitokių rašinių apie P. Orintaitės romanus *Daubiškės inteligentai*, *Erelių*

kuorai, apybraižas *Liepalotų medynuose*, *Ką laumės lėmė*, lyrikos knygą *Šulins sodyboje*. Iš asmenvardžių rodyklės matosi, kad apie R. Orintaitės kūrybą daug rašė arba redagavo A. Tyruolis-Šešplaukis, K. Barenas, B. Brazdžionis, poetė ir muziejininkė M. Macijauskienė, literatūros istorikas P. Naujokaitis. Lietu-vai atgavus nepriklausomybę, jos kūryba susilaukė daug gerbėjų, literatūros tyrinėtojų dėmesio Tėvynėje. Užpurnai buvo išleista J. Kundroto biografinė apybraiža apie rašytoją *Gyvenimas — kaip legenda*, V. Čepiauskas iš asmeninio susirašėjimo ir pokalbių su P. Orintaitė parengė ir išleido knygą *Pokalbiai, laiškai*. P. Orintaitės asmenybė ir jos kūrybą ypač garsina, populiarina jos gimtojo krašto — Šakių ir Vilkaviškio rajonų — kultūrininkai.

Rengdama P. Orintaitės bibliografiją, literatūros tyrinėtoja D. Striogaitė atliko ne lengvą, daug pastangų ir kruopštumo pareikalavusį darbą, juolab, kad Lietuvos bibliotekose buvo nelengva rasti visus išsivijioje leistus leidinius. Todėl, pasak rengėjos, užsimotame darbe tobulumo, visiško bibliografijos pilnumo pasiekti gal ir nepavyko. Padaryta tiek, kiek šiuo metu buvo įmanoma. Tiesa, autorei padėjo gera aplinkybė — 2000 metais D. Striogaitė teko tvarkyti P. Orintaitės kūrybinį palikimą, padėti pargabenti jį iš Los Angeles į Lietuvą. Darbas prie archyvo ir rašytojos asmeninės bibliotekos leido sukaupti daug žinių, galinčių pasitarnauti išsamiai bibliografijai. Ji iškelia iki šiol nepažintą P. Orintaitės kūrybinio palikimo dalį, kuri be abejo sudomins tyrinėtojus, paskatins daugelį kai ką naujai permastyti.

Beje, knygoje neišvengta netikslumų. Viršelio antraštėje rašoma, kad P. Orintaitės bibliografija apima laikotarpį iki 2000 metų imtinai. Tačiau knygos 12 psl. įtraukti P. Orintaitės atsiminimų *Liepalotų medynas*, apybraižas *Ką laumės lėmė* antrojo papildyto leidimo antrąją pusę, o taip pat romaną *Dangaus degelių žerėjime*, išleisti 2001 metais.

Algimantas A. Naujokaitis

Apie „Velniską pamoką“

Kai sukanka keli dešimtmečiai nuo žymaus rašytojo mirties, leidyklos vėl perspaudina jo raštus papigintomis kainomis, kad skaitytojais, kurie tada dar nebuvo gimę, galėtų su ta kūryba susipažinti, o visi vyresnieji — pažinti atnaujinti.

Šiuo metu JAV knygynuose pasirodė žymaus rašytojo prof. C. S. Lewis, mirusio 1963 m., knygos. Šis Oxford universiteto profesorius laikomas vienu žymiausių ir įtakingiausių XX a. krikščionių rašytojų-intelektualų. Tai neeilinė asmenybė, apdovanota dideliais rašto talentais, kuriais praturtino pasaulio literatūrą — kritikos veikalais, populiaria teologija, fantastika ir knygomis vaikams. Iš gausių jo kūrinių populiariausi, milijonais egzempliorių pasaulyje paplitę, yra: *Narnijos kronikos* (nuostabi septynių dalių pasaka vaikams), *Iš tyliosios planetos* (fantastinė apysaka), *Velnio laiškai* (angl. *The Screwtape Letters*) ir *Tik krikščionybė* (angl. *Mere Christianity*).

Dauguma šio rašytojo knygų kalba apie krikščionybę, radikalų tikėjimą, kaip jo kritikai ir apologetai sako, kurio išpažinėjai, tartum pagrindžio kovotojai, gyvena karo zonoje. Šioje zonoje nuolat laimi Blogis, tačiau „pogrindis“ girdi vilties žinias iš Anapus.

C. S. Lewis liudija krikščionybę ir tikėjimą, ir netikinimą, kaip asmenišką Dievo-Sutvėrėjo dalyvavimą jo tvartinių gyvenime. Šio rašytojo stiprybė — teologinius, filosofinius klausimus atsakyti lengvai, suprantama kalba, kasdieniško žmogaus gyvenimo pavyzdžiais, su įžvalgumu ir net humoru.

Galbūt populiariausia iš populiariųjų C. S. Lewis knygų yra *Velnio laiškai*. Ši knyga, kaip ir *Tik krikščionybė*, jau išversta į lietuvių kalbą ir platinama Lietuvoje.

Velnio laiškai tikrai verti skaitymo. Autorius pradeda juos dviejų žymių asmenų mintimis: „Geriausias būdas velnią išvairyti — jį išjuokti. Velnias negali pakęsti pajukos“, Martin Luther; „Velnias — išdidis dvasia. Jis nepereina išjuokimo“, Thomas More.

Šioje 128 psl. knygutėje išspausdintas 31 žmonijos gundyme įgudusio seno velnio, vardu Screwtape laiškas. Laiškas jis rašo jaunam, velniavos nepatyrusiam kipsui Wormwood (liet. Pelynas, arba Metelė). Screwtape laiškas — genialus, lengvai įvykdomi pamokymai, kaip modernų žmogų įvilti į velniškas pinksles, jam patiam tas pradžios net nesuvokiant. Laiškuose velnias Dievą vadina Priešu, Liucipieriu — Mūsų Tėvu Žemai, o gundomą žmogų — Pacientu.

Pirmą laišką senasis velnias pradeda perspėjimu kipsui Wormwood nevertoti argumentų, nes „senais laikais žmogus rišo savo mintį į savo veiklą ir buvo pasiruošęs keist gyvenimo būdą, jei sveikas protas rodė geresnį pavyzdį. Dabarties žmogus jau seniai nebeskiria, kur tiesa, kur melas. Jis žino tik: čia praktiška, čia — ne, čia atgyvenęs reikalas, čia — šiuolaikiška“. (19 psl.) Taip pat Blogio dvasiai didelė pagalba modernaus žmogaus netikėjimas dvasiomis ir, jei kada jis atkreipia dėmesį į Vėnią, tai tik kaip į komišką, kvailą pasakų figūrą.

Kai sukanka keli dešimtmečiai nuo žymaus rašytojo mirties, leidyklos vėl perspaudina jo raštus papigintomis kainomis, kad skaitytojais, kurie tada dar nebuvo gimę, galėtų su ta kūryba susipažinti, o visi vyresnieji — pažinti atnaujinti.

Šiuo metu JAV knygynuose pasirodė žymaus rašytojo prof. C. S. Lewis, mirusio 1963 m., knygos. Šis Oxford universiteto profesorius laikomas vienu žymiausių ir įtakingiausių XX a. krikščionių rašytojų-intelektualų. Tai neeilinė asmenybė, apdovanota dideliais rašto talentais, kuriais praturtino pasaulio literatūrą — kritikos veikalais, populiaria teologija, fantastika ir knygomis vaikams. Iš gausių jo kūrinių populiariausi, milijonais egzempliorių pasaulyje paplitę, yra: *Narnijos kronikos* (nuostabi septynių dalių pasaka vaikams), *Iš tyliosios planetos* (fantastinė apysaka), *Velnio laiškai* (angl. *The Screwtape Letters*) ir *Tik krikščionybė* (angl. *Mere Christianity*).

Dauguma šio rašytojo knygų kalba apie krikščionybę, radikalų tikėjimą, kaip jo kritikai ir apologetai sako, kurio išpažinėjai, tartum pagrindžio kovotojai, gyvena karo zonoje. Šioje zonoje nuolat laimi Blogis, tačiau „pogrindis“ girdi vilties žinias iš Anapus.

C. S. Lewis liudija krikščionybę ir tikėjimą, ir netikinimą, kaip asmenišką Dievo-Sutvėrėjo dalyvavimą jo tvartinių gyvenime. Šio rašytojo stiprybė — teologinius, filosofinius klausimus atsakyti lengvai, suprantama kalba, kasdieniško žmogaus gyvenimo pavyzdžiais, su įžvalgumu ir net humoru.

Galbūt populiariausia iš populiariųjų C. S. Lewis knygų yra *Velnio laiškai*. Ši knyga, kaip ir *Tik krikščionybė*, jau išversta į lietuvių kalbą ir platinama Lietuvoje.

Velnio laiškai tikrai verti skaitymo. Autorius pradeda juos dviejų žymių asmenų mintimis: „Geriausias būdas velnią išvairyti — jį išjuokti. Velnias negali pakęsti pajukos“, Martin Luther; „Velnias — išdidis dvasia. Jis nepereina išjuokimo“, Thomas More.

Šioje 128 psl. knygutėje išspausdintas 31 žmonijos gundyme įgudusio seno velnio, vardu Screwtape laiškas. Laiškas jis rašo jaunam, velniavos nepatyrusiam kipsui Wormwood (liet. Pelynas, arba Metelė). Screwtape laiškas — genialus, lengvai įvykdomi pamokymai, kaip modernų žmogų įvilti į velniškas pinksles, jam patiam tas pradžios net nesuvokiant. Laiškuose velnias Dievą vadina Priešu, Liucipieriu — Mūsų Tėvu Žemai, o gundomą žmogų — Pacientu.

Pirmą laišką senasis velnias pradeda perspėjimu kipsui Wormwood nevertoti argumentų, nes „senais laikais žmogus rišo savo mintį į savo veiklą ir buvo pasiruošęs keist gyvenimo būdą, jei sveikas protas rodė geresnį pavyzdį. Dabarties žmogus jau seniai nebeskiria, kur tiesa, kur melas. Jis žino tik: čia praktiška, čia — ne, čia atgyvenęs reikalas, čia — šiuolaikiška“. (19 psl.) Taip pat Blogio dvasiai didelė pagalba modernaus žmogaus netikėjimas dvasiomis ir, jei kada jis atkreipia dėmesį į Vėnią, tai tik kaip į komišką, kvailą pasakų figūrą.

šauktas puritonu (lietuviškoji aplinkoj — davatka). Čia velnio veiklai puiki dirva, ypač jei rimtos, doros idėjos ar veiksmams diskutuojami su pašaipa, lyg tai būtų savaime aišku, kad jie tik to verti!

Didelis C. S. Lewis talentas, apvilktas fiktyviu velniškųjų pamokų rubu, paliečia aktualias ir jautrias žmogaus kasdienybės sferas. Atsiveria didelės tiesos mažuose dalykuose, kurių nepaisymas lemia Amžinybėje, arba Screwtape, jo Priešo — Dievo — valdose. Šis autorius — aiškus garbinimo objektas, atjungdamas jį įvaizdį nuo Absoliuto, kurio tvariniai ir tik pasiuntiniai jie iš tikrųjų yra.

Grįžtant prie Screwtape, jo laiškai kipsui Wormwood duoda velniško gudrumo pamokas bei programas. Tos pamokos yra tokios subtilios, tokios „nekalto“, kartais rodančios net gerų darbų užuominas, kad vargšas Pacientas, gundomas žmogus, kaip žuvis praryja masalą su visais prarastais Rojaus Žalčio nuodais.

Pvz., viena iš Screwtape „pamokų“: „Jei Pacientas mel-dziasi, priziūrėk, kad jo malda duotės ir emocijų, bet jokio nusizeminimo. Kad ir melsdamasis jis jaustųsi geresnis už kitus. Stenkis, kad Pacientas būtų primityviai gestais, kaip atsilaukimas, nusilenkimas, nes kūno padėtis meldžiantis, būk tai, nedaro jokio skirtumo. Neleisk jam galvoti, kad iš tikrųjų kūno veiksmas turi daug įtakos sielai“.

Labai įsimintinos velnio „pamokos“ apie malonumus ir humorą. Screwtape rašo: „Mūsų Priešas sutvėrė ir visus malonumus, deja, mes — ne vieno. Bet mes galim žmogų skatinti už malonumus naudotis būtinai Dievo uždraustais būdais, žodžiu, nenatūraliai. Mūsų formulė: didink malonumų troškimą, mažink jais pasitenkinimą!“ (43–45 psl.).

Humoras, pagal velnią Screwtape, yra giminingas džiaugsmui, ir todėl velniui nereikalingas. Tačiau, kai humoras tampa nepadorus ir žiaurus, tada jis jau pavaldus įrankis Blogio dvasiai. Žmogus gali viešai mėgautis seksu ir žiaurumu, jei visa tai apvelka anekdotu (joke) drabužiais. Net ir tas, kuriam tokie „jokes“ skamba užgauliai, juokiasi kartu, nes bijo būti ap-

šauktas puritonu (lietuviškoji aplinkoj — davatka). Čia velnio veiklai puiki dirva, ypač jei rimtos, doros idėjos ar veiksmams diskutuojami su pašaipa, lyg tai būtų savaime aišku, kad jie tik to verti!

Didelis C. S. Lewis talentas, apvilktas fiktyviu velniškųjų pamokų rubu, paliečia aktualias ir jautrias žmogaus kasdienybės sferas. Atsiveria didelės tiesos mažuose dalykuose, kurių nepaisymas lemia Amžinybėje, arba Screwtape, jo Priešo — Dievo — valdose. Šis autorius — aiškus garbinimo objektas, atjungdamas jį įvaizdį nuo Absoliuto, kurio tvariniai ir tik pasiuntiniai jie iš tikrųjų yra.

Grįžtant prie Screwtape, jo laiškai kipsui Wormwood duoda velniško gudrumo pamokas bei programas. Tos pamokos yra tokios subtilios, tokios „nekalto“, kartais rodančios net gerų darbų užuominas, kad vargšas Pacientas, gundomas žmogus, kaip žuvis praryja masalą su visais prarastais Rojaus Žalčio nuodais.

Pvz., viena iš Screwtape „pamokų“: „Jei Pacientas mel-dziasi, priziūrėk, kad jo malda duotės ir emocijų, bet jokio nusizeminimo. Kad ir melsdamasis jis jaustųsi geresnis už kitus. Stenkis, kad Pacientas būtų primityviai gestais, kaip atsilaukimas, nusilenkimas, nes kūno padėtis meldžiantis, būk tai, nedaro jokio skirtumo. Neleisk jam galvoti, kad iš tikrųjų kūno veiksmas turi daug įtakos sielai“.

Labai įsimintinos velnio „pamokos“ apie malonumus ir humorą. Screwtape rašo: „Mūsų Priešas sutvėrė ir visus malonumus, deja, mes — ne vieno. Bet mes galim žmogų skatinti už malonumus naudotis būtinai Dievo uždraustais būdais, žodžiu, nenatūraliai. Mūsų formulė: didink malonumų troškimą, mažink jais pasitenkinimą!“ (43–45 psl.).

Humoras, pagal velnią Screwtape, yra giminingas džiaugsmui, ir todėl velniui nereikalingas. Tačiau, kai humoras tampa nepadorus ir žiaurus, tada jis jau pavaldus įrankis Blogio dvasiai. Žmogus gali viešai mėgautis seksu ir žiaurumu, jei visa tai apvelka anekdotu (joke) drabužiais. Net ir tas, kuriam tokie „jokes“ skamba užgauliai, juokiasi kartu, nes bijo būti ap-

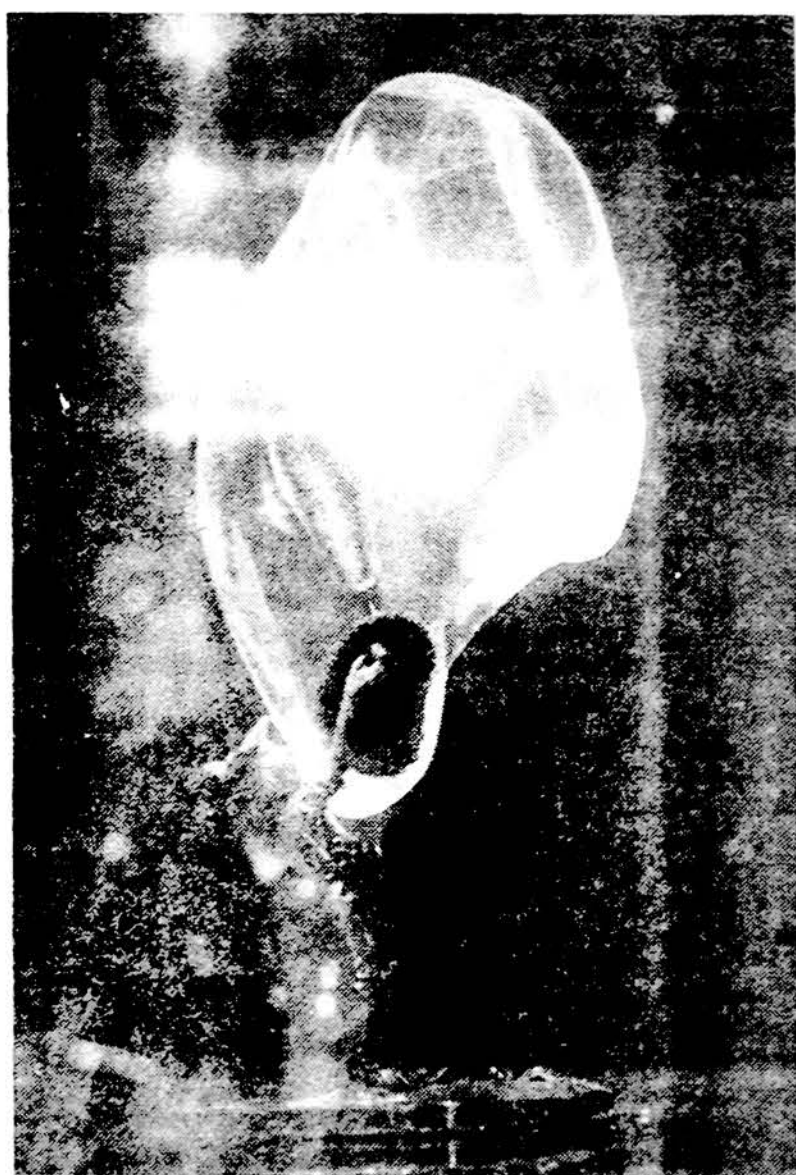
šauktas puritonu (lietuviškoji aplinkoj — davatka). Čia velnio veiklai puiki dirva, ypač jei rimtos, doros idėjos ar veiksmams diskutuojami su pašaipa, lyg tai būtų savaime aišku, kad jie tik to verti!

Didelis C. S. Lewis talentas, apvilktas fiktyviu velniškųjų pamokų rubu, paliečia aktualias ir jautrias žmogaus kasdienybės sferas. Atsiveria didelės tiesos mažuose dalykuose, kurių nepaisymas lemia Amžinybėje, arba Screwtape, jo Priešo — Dievo — valdose. Šis autorius — aiškus garbinimo objektas, atjungdamas jį įvaizdį nuo Absoliuto, kurio tvariniai ir tik pasiuntiniai jie iš tikrųjų yra.

Grįžtant prie Screwtape, jo laiškai kipsui Wormwood duoda velniško gudrumo pamokas bei programas. Tos pamokos yra tokios subtilios, tokios „nekalto“, kartais rodančios net gerų darbų užuominas, kad vargšas Pacientas, gundomas žmogus, kaip žuvis praryja masalą su visais prarastais Rojaus Žalčio nuodais.

Š. m. spalio 14 d. Lietuvos Mokslo akademijoje surengtas vakaras, skirtas mons. Kazimiero Vasiliausko mirties metinėms. Kalbą: poetas Justinas Marcinkevičius, Mons. K. Vasiliausko fondo valdybos pirm. G. Žilinsko (Elta) nuotrauka.

Ekspozatas iš Lietuvos dailės muziejaus, Lemont, Illinois, ruoštos Mizgirių muzikos gintaro parodos, pavadinimas „Lietuvos auksas“. Paroda Chicago apylinkėse vyko nuo spalio 5 iki 13 d. Jos pakvietimu į JAV pasirūpino JAV Lietuvių Bendoruomenės Kultūros taryba (pirm. Marija Remienė). Paroda lydojo Mizgirių muziejaus savininkai — Virginija ir Kazimieras Mizgirių. Ją taip pat matė Washington, DC, lietuviai bei amerikiečiai, nes ji ten buvo suruošta JAV LB XVI Tarybos III sesijos proga.

Jono Kuprio nuotrauka